

תכניות הלימה לנושאי הלימוד לבחינת בגרות חיצונית במחשבת ישראל – תש"ף

שימו לב שהשנה, שנת תש"ף, המיקוד רחב יותר ומקיף יותר, לאור המצב הקיים. אנו מקווים שזה ייתן לכם ולתלמידים מענה, ומאחלים רק בריאות ובשורות טובות.

מבנה ההערכה בתכנית הלימודים המוגברת (5 יח"ל) לתלמידים שהחלו לימודיהם בכיתה י' משנה"ל תשע"ה ואילך (במסגרת הרפורמה) הוא:
70% - ציונים בהערכה בית-ספרית (באישור/ליווי מפמ"ר) מצטברים במהלך כיתות י"ב-י"ב (30% בהערכה חלופית). ציון זה ישוקלל וידווח **בפעם אחת בסוף י"ב**.
30% - ציון בהערכה חיצונית (בחינת בגרות חיצונית + ציון שנתי ב"ס) בכיתה י"א אך י"ב (תכנית בהיקף של כ- 1.5 יח"ל).

לפניכם **שלוש אפשרויות** ללימוד יחידת הלימוד לבחינת הבגרות החיצונית. **בבחינה שלושה חלקים**, בהתאם לשלוש אפשרויות הלימוד:

חלק א. "שמונה פרקים" **לרמב"ם** (ספר הלימוד בהוצאת מכון הרטמן ומשרד החינוך) (שאלות 1-8)

חלק ב. "את שאהבה נפשי" – **אהבה וזוגיות במחשבת ישראל** (ספר הלימוד בהוצאת מעלות, ת"ל) (שאלות 9-16)

חלק ג. "הטוב והרע בהגות היהודית" (ספר לימוד חדש בהוצאת משרד החינוך, 2019) (שאלות 17-24)

התלמידים ישיבו לשאלות באחד החלקים בלבד, בהתאם לנושא שלמדו לקראת הבחינה (אין לערב עם נושאים אחרים, גם אם נלמדו במסגרת הערכה בית-ספרית).

בכל החלקים מבנה השאלון זהה:

פרק א: שאלה בזיקה לטקסט (הבנת הנקרא, ניתוח, השוואה, יישום): שאלה אחת מתוך שתיים (שלושה סעיפים מתוך ארבעה); 10 X3 (30 נק')

פרק ב: שאלות הבנה ובקיאיות של שלוש שאלות מתוך חמש; 20x3 (60 נק')

פרק ג: מושגים (שניים מתוך ארבע); 5 X2 (10 נק')

לפניכם "תכנית הלימה" לשלוש האפשרויות השונות עם חלוקת זמן מומלצת לכל נושא לאורך השנה. בכל אפשרות מפורטות הנחיות והמלצות לקראת הלימוד ובמהלכו.¹ בתהליך הלמידה השנתי חשוב ללמוד את כל המושגים הנלווים לכל נושא כחלק בלתי נפרד מהבנת המקורות. לפרק המושגים בבחינה יש לדעת את המושגים שצוינו בטור המתאים בתכנית ההלימה.

בכל יחידות הלימוד: אחת ממטרות הלימוד היא פיתוח יכולת קריאה עצמאית. חלק מהשאלות בספרי הלימוד השונים הן ברמת הבנת הנקרא בלבד, ונועדו להכוונת התלמידים לקריאה עצמאית. כדי לסייע בהספק החומר, ולאפשר יתר העמקה בנושאים נבחרים, כדאי להפנות את התלמידים בקטעים שונים לקרוא את הטקסט בעצמם כהכנה לשיעור, וכך תוכלו להקדיש את מרבית זמן השיעור לדון ולהעמיק בדברים. בפעמים הראשונות כדאי לתרגל את הקריאה העצמאית בכיתה.

¹ בחלק מהמקורות שבספרי הלימוד מומלץ להביא בפני התלמידים גם את הטקסט המקורי בשלמותו וכצורתו, כגון: פרקי מקרא רלוונטיים (מתנ"ך שלם), דפי תלמוד שלמים (כצורתם ובארמית), פרק ב"מורה נבוכים" וכד', שמהם הובאו קטעים (מקוצרים ומתורגמים בדרך כלל), וכיו"ב, לפי שיקול דעת המורה.

אפשרות א': "שמונה פרקים" לרמב"ם

ספר הלימוד: "שמונה פרקים" – הקדמת הרמב"ם לפירושו למסכת אבות, יחידת לימוד במחשבת ישראל, הוצאת מכון הרטמן ומשרד החינוך, ירושלים, 2013

דברי הרקע, הקישור והמושגים בכל פרק מכילים מידע היסטורי, ביוגרפי והגותי שהוא חלק בלתי נפרד מלימוד המקורות, ובדרך כלל הכרחי להבנת המקורות ולהקשרם (מי הכותב, מתי, רקע). עם זאת, **ברשימת המושגים** המפורטת להלן בטבלה צוינו רק מושגים **כלליים** שעשויים להופיע בפרק המושגים בבחינת הבגרות.

העיבוד הדידקטי העשיר המלווה כל פרק (שאלות הבנה וניתוח, משימות פתיחה וסיום, מקורות העשרה ופרשנות, שירים, יצירות אומנות וכו') הוא כלי עזר חשוב ומומלץ בהכוונת הלימוד (בכיתה ובבית), אך אין צורך לעבור בכל פרק על כל השאלות וההצעות, אלא לבחור מתוכן, לפי שיקול דעתו של המורה. במקומות שבהם מקור נלווה המופיע בעמודים אלו הוא חובה, הוא צוין במפורש במיקוד החומר בטבלה.

תכנית ההלימה מציעה גם חלוקת זמן מומלצת לנושאים השונים, הלוקחת בחשבון לימוד חלק מהמקורות המומלצים, וכן שילוב מרכיבים חווייתיים כגון סרטים, אומנויות וכו'.

חומר עזר למורה: מלבד חומר העזר הרב המשולב בספר הלימוד עצמו יש להיעזר בחומרי העזר באתר מפמ"ר ובערוץ היוטיוב:

["שמונה פרקים" לרמב"ם - משרד החינוך](#) – מבוא להוראת הספר

["שמונה פרקים" לרמב"ם - הרצאות מצולמות מתוך השתלמות מדריכים](#)

לניתוח שיטתי ומלא של "שמונה פרקים" מומלץ להיעזר בספרי העזר הבאים:

- אליעזר שביד, **עיונים בשמונה פרקים לרמב"ם**, ירושלים: הוצאת אקדמון – הספר מכיל הצגה ודיון שיטתי בכל מהלך הספר וברקע הפילוסופי שלו;
- מהדורת **"שמונה פרקים"** בתרגום חדש (והערות) של מיכאל שוורץ, ירושלים: הוצאת יד בן צבי והאוניברסיטה העברית, תשע"א – כולל מבוא נרחב של פרופ' שרה קליין-ברסלבי, המציג ומסביר באופן שיטתי את כל מהלך הספר;
- מהדורת יצחק שילת ל-**הקדמות הרמב"ם למשנה**, מעלה אדומים, ירושלים: הוצאת שילת, תשנ"ו – גם כאן, מלבד התרגום החדש וביאור הפרקים, הספר מכיל הרצאה תמציתית של מהלך הספר, וכן דיון קצר בנקודות מפתח בכל פרק.
- משה הלברטל, **הרמב"ם**, סדרת גדולי הרוח והיצירה בעם היהודי, ירושלים: מרכז זלמן שז"ר, 2009 (רקע כללי מקיף להגותו של הרמב"ם ולדיון באתיקה שלו)

שימו לב שהשנה, שנת תש"ף, המיקוד רחב יותר ומקיף יותר, לאור המצב הקיים. אנו מקווים שזה ייתן לכם ולתלמידים מענה, ומאחלים רק בריאות ובשורות טובות.

הערות והמלצות (לא יופיעו כשאלות בבחינה)	מושגים נלווים חובה (העמודים בסוגריים)	מספר שיעורים מומלץ	עמודים בספר הלימוד	נושאי חובה	חלק / פרק
<p>המבואות מהווים בסיס חשוב להבנת הרקע של "שמונה פרקים", אך בעיקרם הם רשות, ולא יישאלו עליהם שאלות בבחינה, פרט לנושאים שצוינו במפורש בטבלה, וכן למושגים הנגזרים מהם המצויינים ברשימה – שהם חובה.</p> <p>המבואות אינם מחייבים לימוד מדוקדק, אלא התמצאות כללית, והם בגדר הצעות לבחירה לפי שיקול דעת המורה.</p> <p>המבואות מתאימים להילמד בתחילת השנה, אך למעוניינים לקצר במבואות, ניתן להסתפק בפתחה קצרה על הרמב"ם ועל ימי-הביניים, ואת יתר מרכיבי המבוא הנדרשים לשלב במהלך לימוד הספר בהמשך (כגון: 'מסכת אבות' – במסגרת הקדמת הרמב"ם להלן, 'פילוסופיה יוונית' ו'פילוסופיה בימי הביניים' – בתוך הקדמת הרמב"ם ולאורך פרקים א-ד).</p> <p>המלצת קריאה למורה: מקורו המוסלמי של "שמונה פרקים" – עפרה גולדברג ליבוביץ</p>	<p>רמב"ם – האיש ויצירתו ; (42-48)</p> <p>מסכת אבות (54):</p>	<p>4-6</p> <p>2</p>	<p>32-57</p> <p>42-48</p>	<p>המבואות כוללים שלושה נושאים, שעיקרם רשות: א. מבוא היסטורי לימי הביניים (עמ' 32-41): ב. מבוא על הרמב"ם ויצירתו (עמ' 42-52); ג. מבוא למסכת אבות (עמ' 53-57):</p> <p>חובה בתוך המבוא: סיפור חייו של הרמב"ם ומאפייני יצירתו (התמצאות כללית כבסיס ורקע להבנת יצירתו ושיטתו)</p>	<p>שיעורי מבוא</p>
<p>מומלצת משימת הפתיחה 'ארוכה הדרך אל האושר' (64). מומלץ להשוות את הקדמת הרמב"ם ל"שמונה פרקים" לדבריו על מסכת אבות בהקדמתו לפירוש המשנה (עמ' 55-56), ולעמוד על הדומה והשונה בין ההקדמות ביחס לאתיקה.</p>	<p>חסיד, חסידות (61) אתיקה (תורת המידות) ; (62) פילוסופיה יוונית ; (62-63)</p>	<p>3-4</p>	<p>58-60</p>	<p>שמונה פרקים, הקדמת הרמב"ם: "שלמות רבה ואושר אמיתי" (פסקאות א-ב) (2 שיעורים), "שמע האמת ממי שאמרה" (פסקאות ג-ד) (1-2 שיעורים)</p>	<p>הקדמת הרמב"ם</p>
<p>יש לדון בשאלה "מהי נפש?" לפני תחילת הפרק. אפשר בעזרת משימת הפתיחה בעמוד 77. אחרי פסקה א' מומלץ ללמוד פסקאות ג-ד, הקשורות אליה ישירות, ורק אח"כ לחזור לפסקה ב' (וממנה לפסקה ה'), או לפתוח את הפרק בפסקה ב.</p> <p>מדריך מצולם למורה לפרק א' (1) מדריך מצולם למורה לפרק א' (2) מדריך מצולם למורה לפרק א' (3)</p>	<p>המדברים (הכלאם) (74): מחויב, אפשרי, נמנע ; (74-75) חומר וצורה (74-75):</p>	<p>13-14</p>	<p>68-73</p>	<p>שמונה פרקים, פרק א': אחדותה של נפש האדם (פסקה א) (2-3 שיעורים), הצורך בהכרת הנפש לשם תיקון המידות (ב) (1 שיעורים), שיתוף השם בנפש האדם (ג-ד) (2-3 שיעורים), חלקי הנפש (ה-ז, ט-י) (3-4 שיעורים), המחלוקת עם המדברים על המדמה (ח) (2 שיעורים), השכל – צורת הנפש (יא) (2 שיעורים)</p>	<p>פרק א: על נפש האדם וכחותיה</p>
<p>מומלץ להיעזר בדברי ההסבר של מיכה גודמן (שם). להסבר המושגים 'חומר וצורה' וכן 'כוח' ו'פועל' ראו בנספחים: מילות היגיון (251-252), וליבוביץ' (257-258).</p>		<p>1-2</p>	<p>84</p>	<p>"צורת האדם": רמב"ם, מורה נבוכים, א, ז (המקור מאפשר הבנה טובה יותר של חתימת הפרק, שהיא עיקר.)</p>	

			86-87	2	שימו לב מקור זה הנו חדש ונוסף בתכנית ההלימה תש"ף	<p>האם האדם הוא בעל חיים? מאמרו של יובל נח הררי, מתוך "קיצור תולדות האנושות"</p>	
פרק ב: מעלות ומגרעות			90-88	5	חלקו הראשון של הפרק נסמך ישירות על הדיון במבנה הנפש בפרק א. חלקו השני מתייחס למכלול אישיות האדם, ומומלץ להציג גם גישות מודרניות של ריבוי אינטליגנציות (כגון אינטליגנציה רגשית וכד') בהשוואה לעמדת הרמב"ם. מדריך מצולם למורה לפרק ב' (1) מדריך מצולם למורה לפרק ב' (2) מדריך מצולם למורה לפרק ב' (3)	<p>שמונה פרקים, הפרק השני. על שליטה עצמית ואחריות, הגדרת המעשה הטוב (פסקאות א-ב) (2 שעורים). ההתלבטות לגבי ציווי על החלק השכלי (ג) (1-2 שעורים). מעלות ומגרעות בנפש (ד-ז) (2-1 שעורים)</p>	
פרק ג: על מחלות הנפש			99-96	4-6	יש לשים לב לפרשנות הרמב"ם לפסוקים שהביא בסוף הפרק. מומלץ: 'איך מאבדים את המצפון והאם יש דרך חזרה?' - סיפורו של אלדד יניב (עמ' 106-107); מומלץ להשוות דברי הרמב"ם לתפיסות שונות של בריאות ומחלה (ר' מושג בעמ' 100); מדריך מצולם למורה לפרק ג' (1) מדריך מצולם למורה לפרק ג' (2)	<p>שמונה פרקים, הפרק השלישי: בין תכונות למעשים, מהי מחלת גוף ומהי מחלת נפש? (פסקאות א-ג) (2 שעורים), על המודעות לחולי והדרך לריפוי (ד-ו) (2 שעורים)</p>	
			109-110	2	שימו לב מקור זה הנו חדש ונוסף בתכנית ההלימה תש"ף. המלצה: אנו ממליצים ללמד אותו כהעשרה בסוף הפרק הרביעי, ואז לתלמידים תהיה הבנה טובה יותר כנגד מה ניטשה יוצא.	<p>בריאות ומחלה על פי ניטשה מתוך "המדע העליז"</p>	
פרק ד: על ריפוי מחלות הנפש			125-112 (פרט לפסקאות הני"ל)	14	מומלץ לפתוח במשימת הפתיחה: האם יש גבול לתכונה טובה? מחשבות על סיפורו של הילד ההולנדי. (עמ' 128) באופן כללי הפרק נחלק לשניים – בחלקו הראשון דיון פילוסופי בדרך האמצע, ובחלקו השני עימות ואימות דרך זו עם האידיאלים הדתיים היהודיים. כדאי להיעזר בדברי א.ד. גורדון: האם דרך האמצע = פשרנות? (עמ' 130) לחידוד רעיון "דרך האמצע" (כחלק מהדיון ברמב"ם). כמו כן מומלץ: ליבוביץ: על טעמי מצוות ומעמדו הדתי של מעשה מוסרי (השוואה והעמקה לפרק ד) (עמ' 145) מדריך מצולם למורה לפרק ד' (1) מדריך מצולם למורה לפרק ד' (2)	<p>שמונה פרקים, הפרק הרביעי: (יש ללמוד את כל הפרק פרט לפסקאות טז, יט, כא): מהו מעשה טוב ומהי תכונה טובה? (פסקאות א-ה) (2-3) האם ואיך ניתן לשנות את האופי? (ו-יא) (4-5 שעורים), ביקורת הסגפנות (יב-יז) (2-3 שעורים), תפקיד המצוות (יז-יח) (2-3 שעורים), השלמות כמשימה מתמדת (כ, כב) (2 שעורים)</p> <p>ר' נחמן מברסלב: מעשה בבן מלך שנפל לשיגעון, סיפור המציג עמדה שונה מהרמב"ם (מנקודת מבט קיומית) ביחס למושגי החולי והריפוי</p>	
			264	1		<p>על תכונות קצה רצויות: משנה תורה, ספר המדע, הלכות דעות, ב, ה-י (בנספחים)</p>	

<p>פרק ה: על הפניית כוחות הנפש אל התכלית</p>	<p>שמונה פרקים, הפרק החמישי: חיים המכוונים לתכלית (פסקאות א-ב) (2 שיעורים), בריאות – אמצעי או מטרה? (ג-ד) (2 שיעורים), כל אורחות החיים במבחן התכלית (ה, ז) (2 שיעורים), "בכל דרכיך דעהו" (ח-ט) (2 שיעורים)</p>	<p>153-148</p>	<p>8</p>	<p>הפרק החמישי פותח בהצגה של נקודת מבט חדשה, מטאפיזית, מחוץ לגבולות האתיקה שהוצגה בפרקים א-ד. הדיון בגישה זו נמשך גם בפרקים הבאים (ו-ח). חשוב לזהות בפרק את ההבחנה בין הערב, המועיל והטוב / אמת. מומלץ : סימון זה-בובואר : האדם הרציני (עמ' 163) – להצגת עמדה בת זמננו להשוואה בנושא תכלית האדם. מדריך מצולם למורה לפרק ה (1) מדריך מצולם למורה לפרק ה (2)</p> <p>רמב"ם, משנה תורה, ספר המדע, הלכות יסודי התורה, ב: על הכרת האל ואהבתו (155): מקור זה חשוב להבנה נאותה של הפסקה הפותחת של הפרק.</p>
<p>פרק ו: המעולה או כובש את יצרו</p>	<p>על ארבעת מיני השלמות האנושית: מתוך רמב"ם, מורה נבוכים, ג, נ"ד</p> <p>שמונה פרקים, הפרק השישי: הצגת "[החסידי] המעולה" לעומת "הכובש יצרו" (פסקה א) (2 שיעורים), בין דעת הפילוסופים ודעת חז"ל (ב-ג) (2 שיעורים), יישוב הסתירה בין הדעות (ד-ו) (2-4 שיעורים)</p>	<p>268-269</p>	<p>2-3</p>	<p>להשוות בין המוצג בשמונה פרקים ובמיו"נ על תכלית האדם.</p> <p>יש לקשר את דגם [החסידי] המעולה לרעיון האתיקה היוונית (במבוא). זה המקום להשוות בין 'מוסרי' של חובה והתגברות לאתיקה של "הסגולה הטובה". להשוות לעמדת רס"ג בנושא חלוקת המצוות (פסקה ד). מדריך מצולם למורה לפרק ו (1) מדריך מצולם למורה לפרק ו (2)</p> <p>מושכלות ומפורסמות ; (169) (הערה: לא לבלבל עם "שכליות" ו"שמעיות", שהיא הבחנה אחרת בפרק.)</p>
<p>פרק ז: על המחיצות ומשמעותן</p>	<p>שמונה פרקים, הפרק השביעי: משל המחיצות ונמשלו (פסקאות א-ב) (3 שיעורים), תנאים והפרעות לנבואה (ג, ה) (3-4 שיעורים), נבואת משה ומגבלות הנבואה (ו) (2-3 שיעורים)</p>	<p>181-176</p>	<p>8-10</p>	<p>חשוב לחזור לדיון במושג האל, כהמשך לפסקת הפתיחה של פרק ה וכבסיס לפרק זה. בהקשר זה יש להתייחס גם לקטע: אלוהים בין התנ"ך לרמב"ם (185-187).</p>
<p>פרק ח: על טבעו מלידה של האדם</p>	<p>רמב"ם, משנה תורה, הלכות יסודי התורה, פרק ז' הלכה א' א"י השל: "אלהים מבקש את האדם" – עמדה יהודית שונה ביחס לנבואה ולזיקת האל והאדם.</p>	<p>275 198</p>	<p>1 1</p>	<p>הרמב"ם מדגיש כאן כי כל אדם יכול להגיע לדרגת נבואה ולא דווקא יהודים. (בפרק הנספחים)</p>
<p>פרק ח: על טבעו מלידה של האדם</p>	<p>שמונה פרקים, הפרק השמיני: פסקאות החובה הן: א'-ב', ה'-י' בלבד. (שאר הפרק איננו חובה). מצב האדם בלידתו (פסקה א) (1-2 שיעורים), התנגדות לתפיסת הגזירה קדומה (ב) (1-2), דיון בתפיסת "הכול בידי שמים..." ותפיסת הנס (ה-ח) (2-3), עקרון הבחירה החופשית, ביסוסו במקרא והמסקנה המוסרית ממנו (ט-י) (2)</p>	<p>223-202</p>	<p>8</p>	<p>בהקשר לתפיסת הנס רצוי להשוות את דברי המדברים וויכוח הרמב"ם עמהם בפרקים ח' וא' (ביחס למעמד חוקי הטבע). רצוי להיעזר גם בדברי ההסבר של פרופ' שרה קליין-ברסלבי (עמ' 235). מומלץ לעיין גם בפסקאות ג-ד לביסוס רציונלי של הבחירה החופשית. וכן להתייחס ולו בקצרה לבעיית הידיעה והבחירה, הנידונה בהרחבה בסוף הפרק (סעיפים כ"ב-כ"ו). (ורי להלן בחטיבה 3 לבחירה). מומלץ: ר' חסדאי קרשקש, אור ה': "טבע האפשר בלתי נמצא" (עמ' 231-232) - לעמדה שונה ביחס לבחירה.</p>
<p>סיכום</p>	<p>-</p>	<p></p>	<p>2</p>	<p>מומלץ לקיים מבט/משימה מסכמת/למהלך הספר</p>

ספר הלימוד: "את שאהבה נפשי" – אהבה וזוגיות במחשבת ישראל, יחידת לימוד במחשבת ישראל, הוצאת ת"ל, מעלות, ירושלים, 2013²

מבחר שיטתי של מקורות מן המחשבה היהודית והכללית בנושא האהבה לסוגיה. המקורות בספר הלימוד מסודרים בסדר כפול: תימטי והיסטורי. כל שער מתמקד בהיבט רעיוני מסוים של האהבה (זוגיות, מיניות, קנאה וכו') הן במישור האנושי-הזוגי והן בהיבט הרוחני (אהבת האל, אהבת החכמה וכו'), ובתוכו – המקורות מסודרים בדרך כלל בסדר כרונולוגי, המאפשר מעקב אחרי התפתחות הנושא מבחינה רעיונית ו/או פרשנית, בתוך הקשרים של זמן ומקום. מגוון המקורות מאפשר השוואה, דיאלוג ועימות בין שיטות שונות בתוך המחשבה היהודית ומחוצה לה.

דברי הרקע, הקישור והמושגים בכל פרק מכילים מידע היסטורי, ביוגרפי והגותי שהוא חלק בלתי נפרד מלימוד המקורות, ובדרך כלל הכרחי להבנת המקורות ולהקשרם (מי הכותב, מתי, רקע). עם זאת, **ברשימת המושגים** המפורטת להלן בטבלה צוינו רק מושגים כלליים שעשויים להופיע בפרק המושגים בבחינת הבגרות.

העיבוד הדידקטי העשיר המלווה כל פרק (שאלות הבנה וניתוח, משימות פתיחה וסיום, מקורות העשרה ופרשנות, שירים, יצירות אומנות וכו') הוא כלי עזר חשוב ומומלץ בהכוונת הלימוד (בכיתה ובבית), אך אין צורך לעבור בכל פרק על כל השאלות וההצעות, אלא לבחור מתוכן, לפי שיקול דעתו של המורה. במקומות שבהם מקור נלווה המופיע בעמודים אלו הוא חובה, הוא צוין במפורש במיקוד החומר בטבלה (ביחידת הבסיס או בחטיבות הבחירה).

תכנית ההלימה מציעה גם **חלוקת זמן** מומלצת לנושאים השונים, הלוקחת בחשבון לימוד חלק מהמקורות המומלצים, וכן שילוב מרכיבים חווייתיים כגון סרטים, אומנויות וכו'.

חומר עזר למורה: מלבד חומר העזר המשולב בספר הלימוד עצמו יש להיעזר בחומרי העזר באתר מפמ"ר ובערוץ היוטיוב:

http://retro.education.gov.il/tochniyot_limudim/machshevet/homarey_lamida.htm

<https://www.youtube.com/channel/UC9shpQ9re6Ky-nJCPdceelW>

ספרי עיון כלליים העוסקים בנושא או בחלקים מרכזיים שלו:

- נפתלי רוטנברג, **איילת אהבים – עיונים בחוכמת האהבה**, תל אביב: ידיעות ספרים, 2004 (הצגה שיטתית של שיטות שונות על רצף היסטורי)
- דניאל בווארין, **הבשר שברוח – שיח המיניות שבתלמוד**, תל-אביב: עם עובד, 1999 (דיון מעמיק בספרות חז"ל בנושא והשוואתה למקורות הלניסטיים ואחרים)
- עדיאל שרמר, **זכר ונקבה בראם: הנישואים בשלהי ימי הבית השני ובתקופת המשנה והתלמוד**, ירושלים, תשס"ד: מרכז זלמן שז"ר
- ישי רוזן צבי, **גוף ונפש בהגות היהודית העתיקה**, האוניברסיטה המשודרת, 2012
- אסא קידר (עורך), **שיחות עם יצר הרע**, תל אביב: משכל, ידיעות ספרים (אסופה מגוונת של מאמרים שבחלקם נוגעים ישירות לנושאים ומקורות בספר הלימוד)

חלק / פרק	נושאי חובה	עמודים בספר הלימוד	מספר שיעורים מומלץ	מושגים נלווים חובה	הערות והמלצות (לא יופיע כשאלות בבחינה)
שער ראשון: פותחים באהבה	שיעורי מבוא – בירור מושגי ראשוני של אהבה: סעיפים אלו כוללים הפעלות ומקורות כלליים מגוונים (עמ' 12-27), והם רשות.	12-27	2-3	מומלץ: להוסיף התפיסה הדיאלוגית "האדם שוכן באהבתו": בובר, עמ' 367 מומלץ: מדריך מצולם למורה – מבוא ללימוד הספר (1) מדריך מצולם למורה – מבוא ללימוד הספר (2) מדריך מצולם למורה – מבוא ללימוד הספר (3)	שיעורי המבוא נגזרים מן השאלה "מה זאת אהבה?" (ביאליק), ואמורים להציע כיווני מחשבה ותיאום ציפיות להמשך. חלק מהצעות (הרשות) בשיעורי המבוא ניתן לשלב גם בהמשך השנה בהתאם לעניין, וכמובן לשלב בהם יצירות אומנות, סרטים, שירים, וכד', מתוך ספר הלימוד ומחוצה לו, לפי בחירת המורה ותלמידיו.
	חובה במסגרת המבוא: אריך פרום, אמנות האהבה (על לימוד האהבה) פאולו קואלו, אלכימאי (שפת האהבה)"	28-29	3-4		
שער ראשון, פרק א': אהבה ארצית ואהבה שמיימית	מקרא: "ואהבת את ה' אלוהיך; שלוש מצוות האהבה בתורה: דברים ו', פס' 4-9 (אהבת האל); ויקרא יט, פס' 17-18, פס' 33-34 (אהבת הרע ואהבת הגר); (יש להביא את המקור מתוך תנ"ך שלם. ראו ההערה.)	31-32 + ויקרא יט	2	הפסוקים השונים מ-ויקרא יט (בעיקר "ואהבת לרעך") מצוטטים ומאוזכרים במקורות רבים בהמשך הספר, במישרין ובעקיפין, ולכן חשוב להקדימם (במקורם בתנ"ך). מתאים להציג כאן את המשגה של האהבה בשני כיווניה: "אופקית" לעומת "אנכית" (ע"פ עמ' 22, 31).	
	פרנץ רוזנצוויג, האם אפשר לצוות על האהבה?	33-34	2	מדריך מצולם למורה – האם ניתן לצוות על אהבה? הרחבה על "אהבת האל" להלן בשער הרביעי.	
	אפלטון, "מאהבה חושנית לאהבת החוכמה", מתוך המשתה: סוקרטס על אהבת החכמה	35-40	4-5	תורת האידיאות (38)	
	די-וידאש, ראשית חכמה: משל בת המלך ויושב הקרנות (בהשוואה לאפלטון)	41-43	2-3	מיסטיקה (43)	
שער ראשון, פרק ב': האהבה – בעקבות שיר השירים	מקרא: שיר השירים, א (והרקע למגילה)	48-52	2-3	מומלץ לעיין בפרק בשלמותו מתוך תנ"ך שלם. פסוקים נוספים משה"ש פזורים בכל הספר להלן, בהקשרים שונים. כמו כן, מבחינה אומנותית, מומלץ להתייחס לציוריו של זאב רבן ("בצלאל") לשיר השירים, המובאים לכל אורך הספר. כדאי לשקול הוראת שה"ש ומעמדו מיד לאחר שיעורי המבוא כרקע לדיון הרחב יותר על אהבה ארצית ושמיימית שלעיל. מדריך מצולם למורה – מבוא לשיר השירים	
	מדוע נכלל שיר השירים בכתבי הקודש? על מעמד שיר השירים: חז"ל: אבות דר' נתן א, א (עמ' 53); משנה, מסכת ידיים ג, ה (עמ' 54); רמב"ם, משנה תורה הלכות תשובה י, ג (56-57)	53-59	2-3	רמב"ם (57)	
				על שיר השירים בעת החדשה מומלצים: רוזנצוויג (עמ' 76), גרין (השיבה אל "אלוהי האהבה") (80-81).	
				השלמה למקור של הרמב"ם תילמד בשער הרביעי.	

<p>המשך שער ראשון, פרק ב'</p>	<p>פרשנות על דרך הסוד – "נשיקת הרוחות" בספר הזוהר</p>	<p>64-65</p>	<p>פרד"ס (60) ספר הזוהר (64) עשר הספירות (149)</p>	<p>בתכנית נדרשת רק דרך "הסוד" מתוך שיטות הפרד"ס, אך רצוי להקדים בקצרה את השיטות האחרות להבנת ההקשר השלם.</p> <p><u>מדריך מצולם למורה- פשט דרש וסוד בשיר השירים</u></p>
<p>שער שני, פרק א': אהבה וזוגיות</p>	<p>הזוגיות בסיפורי בראשית, א-ב (הפסי' המצוטטים)</p> <p>מדרש: "האדם-שנים שהם אחד", מתוך בראשית רבה, ח</p> <p>הרב סולובייצ'יק, איש האמונה הבודד: שניות האדם ושני סוגי זוגיות</p> <p>הארוס ככיסופים לאיחוד מחדש: המיתוס היווני/פרסי על הזוגיות, מדברי אריסטופנס ב"המשתה" לאפלטון</p> <p>הארוס משמר את האחרות: לוינס, מתוך "אתיקה והאינסופי"</p> <p>מדרשים: סוד הזוגיות – בבלי, סוטה, דף יז, ע"א עזר, או כנגדו? בבלי, יבמות, דף סג ע"א</p>	<p>87-89</p> <p>2-3</p> <p>1</p> <p>92-93</p> <p>97-96</p> <p>98-99</p> <p>100-101</p> <p>104</p>	<p>יש להשוות פרקים א-ב. (מומלץ לעיין בפרקים בהקשרם השלם).</p> <p><u>מדריך מצולם למורה – זוגיות בסיפורי הבריאה</u></p> <p>חשוב ליישם כאן את המושג מדרש (השווה לעיל המושג פרד"ס). שימו לב שהמדרש מתמודד עם היחס בין פרקים א-ב בבראשית. לדיון מגדרי מומלץ לעיין בבבלי, נידה (93).</p> <p>יש לקשר גם מקור זה להגות אקזיסטנציאליסטית מודרנית. רשות: גישה פילוסופית לסתירה: פילון האלכסנדרוני (95).</p> <p><u>מדריך מצולם למורה: פרשנותו של הר"ד סולובייצ'יק לסיפורי הבריאה</u></p> <p>הן כהשוואה לבראשית ולחז"ל, והן כהרחבה מתוך דובר אחר ב"משתה" לאפלטון (לעיל). זו גם הזדמנות להתייחסות לאהבה חד מינית. מומלץ להשוות המיתוס עם לוינס, ארוס ואחרות, 101-100, להלן.</p> <p>שימו לב מקור זה הנו חדש ונוסף בתכנית ההלימה תש"ף</p> <p>מומלץ להתייחס ל"שבע ברכות" המתקשרות לסיפור הבריאה (לעיל).</p>	<p>הרב סולובייצ'יק (96)</p> <p>הרב יהודה אברבנאל (124)</p> <p>פסיכואנליזה (131)</p>
<p>שער שני, פרק ב': אהבה ומיניות</p>	<p>האגדה על ר' חייא בר-אשי, בבלי, קידושין, דף פא ע"ב</p> <p>רמב"ם: בעקבות אריסטו-טיעון פילוסופי: מורה נבוכים, חלק ב, קטעים מפרקים לו, מ ועל המיניות בדרך האמצע: שמונה-פרקים, פרק ד'</p> <p>מיוחס לרמב"ן, איגרת הקודש יש להשוות בין גישת הרמב"ם לגישת רמב"ן.</p> <p>יהודה אברבנאל, שיחות על האהבה</p> <p>זיגמונד פרויד, מרכזיותה של המיניות בהבנת האדם</p>	<p>115-116</p> <p>118-119</p> <p>123</p> <p>121</p> <p>124-129</p> <p>131-134</p>	<p>2</p> <p>2-3</p> <p>1-2</p> <p>3-4</p> <p>3</p>	<p><u>מומלץ לפתוח את נושא המיניות בהתייחסות לבראשית ג' ופרשנות רמב"ן (עמ' 90 ועמ' 314-311).</u></p> <p><u>מדריך מצולם למורה: האגדה על רבי חייא בר-אשי</u></p> <p>רשות: רמב"ם, פירוש המשנה (119-120). ככלל, במקורות אלו נדרש מבט ביקורתי (גם פמיניסטי).</p> <p>ביחס לרמב"ן: חשוב לעמוד גם על ההקשר הקבלי. נדרש רקע קצר על ההקשר של ימי הביניים (ראו עמ' 117).</p> <p><u>מדריך מצולם למורה: מיניות ואלוהות – בין הרמב"ן לרמב"ם</u></p> <p>כולל רקע קצר על הרנסנס (ראו עמ' 124, ולעיל עמ' 69, כרקע לקבלת צפת, הרלוונטי גם לדי-וידאש, לעיל).</p> <p><u>מומלץ לצורך מבט ביקורתי על התפיסה של פרויד ללמד את לוינס, קריאות תלמודיות, על המיני והאתי (137-136), וגם אריך פרום, אמנות האהבה – משיכה מינית אינה מבטיחה אהבה (138)</u></p>

<p>הנושא נדרש גם כרקע למקורות הבאים. בעניין מצות עונת תלמידי חכמים (מושג בעמ' 142), כדאי להציג הסוגיה בהקשר הרחב (כתובות סב), הכולל גם אגדות נוספות כגון האגדה המפורסמת על ר' עקיבא ורחל. מדריך מצולם למורה: אישה או תורה: הקדמה לפרק את הבתולה מאלג'יר יש ללמד בהשוואה למקור הקודם (בן עזאי). מדריך מצולם למורה: בן עזאי והבתולה מאלג'יר</p>	<p>2-3 142-144</p>	<p>מימוש הזוגיות – אישה או תורה? ריחיים על צווארו ויעסוק בתורה: בבלי, קידושין, כ"ט, ב, בן עזאי, תוספתא יבמות ח, ה;</p>	<p>שער שני, פרק ג': זוגיות בין אלוהים לישראל</p>
<p>מומלץ להתייחס לשיר של זלדה, "ערב יום כיפורים" (150); מדריך מצולם למורה: רב רחומי ואשתו</p>	<p>2 147</p>	<p>הבתולה מאלג'יר: הרב יוסף משאש, "נחלת אבות" סיפורו של רב רחומי: תלמוד בבלי, כתובות, ס"ב, ב</p>	
<p>ההקשר המקראי (דוד ויהונתן, אמנון ותמר) – בקצרה. מדריך מצולם למורה: אהבה שאינה תלויה בדבר מדריך מצולם למורה: אהבת דוד ויהונתן ואהבת אמנון ותמר</p>	<p>2 157-159</p>	<p>בין אהבה תלויה לאהבה שבלתי תלויה: משנה, מסכת אבות, ה, ט"ז</p>	<p>שער שלישי, היש "מחיר" או "גבול" לאהבה!?</p>
<p>את הרמב"ם רצוי ללמד גם בזיקה לדבריו להלן על אהבת האל. המקורות בשער זה נוגעים באהבה אנושית באשר היא.</p>	<p>2-3 162 165-166</p>	<p>פירוש המשנה: רמב"ם ר' יוסף אלבו</p>	
	<p>2 170-173</p>	<p>סולם הצרכים של מאסלו</p>	
<p>מומלץ להעמיק מעט במיתוס נרקיס ולהשוות אליו את אגדת הנזיר מן הדרום, תלמוד בבלי, נדרים, ט, ב (175-176) מומלץ: גישה דיאלוגית לאהבה – רוזנצווייג (185), מרטין בובר (367, בחתימת הספר). מומלץ: להציג את הרעיון של הרב אליהו דסלר, מכתב מאליהו (186-187) שאהבה היא תולדה של הנתינה, ולא להיפך...</p>	<p>1-2 176</p>	<p>נרקיסזים (ע"פ המיתוס וההסברים) (173-175)</p>	<p>פרום, אומנות האהבה (מה בין 'אהבה עצמית' ל'אנוכיות')</p>
<p>מדריך מצולם למורה – פרק ה בשיר השירים</p>	<p>3 213-218</p>	<p>שיר השירים-קראתיו ולא ענה לי שיר השירים פרק ה, 2-6 הרב סולובייצ'יק, "קרוב הוא אליה מאוד מאוד, וגם רחוק", איש ההלכה, גלוי ונסתר</p>	<p>שער רביעי, מעגלי התקרבות והתרחקות באהבה</p>
<p>מוצע כנקודת מבט רציונאלית לאהבת האל; מומלץ לעיין גם בעמ' 191-193; 233-234; ולהשוות לאיינשטיין (235); ריה"ל, פיוט (242). מדריך מצולם למורה: אהבת האל לפי הרמב"ם</p>	<p>2-3 230-232 234</p>	<p>בין אהבה ליראה, רמב"ם, משנה תורה, הלכות יסודי התורה, ב, א-ב; ד, יב; הלכות תשובה, י, ו</p>	
<p>עדיף ללמד שני המקורות זה מול זה בדיון אחד. ברקע: ההבחנה המושגית בין קנאה ב- וקנאה ל- (264-265).</p>	<p>2-3 266-269</p>	<p>זוהר (חיוב הקנאה) בהשוואה לר' יהודה ממודינא, צמח צדיק (ביקורת הקנאה)</p>	<p>שער חמישי: על קנאתם של אוהבים</p>
<p>נושא הקנאה והקנאות רלוונטי ואקטואלי מאוד היום בהווה הישראלית הן בחיים זוגיים והן בעולם הדתי-אידיאולוגי. כמובן, חשוב לצאת מדוגמאות אקטואליות. מומלצים מאוד גם: האזנה ל"ניגון עתיק" (אלתרמן) (262) ודברי אלן בלוס (274);</p>	<p>2 275-276</p>	<p>אריך פרום, אמנות האהבה (רכושנות או אהבה)</p>	
<p>נושאים אלה (כוח הפיתוי, דרכי פיתוי) מעוררים עניין ורלוונטיות רבה מבחינות שונות, הן בהקשר לעולם הפיתויים שאנו חשופים בפניו (ברשת, וכו'), והן מבחינת הסוגיה המגדרית שעולה כאן באופן מפורש ונרחב. ניתן כרקע לפרק לעיין ברפרוף בדימויי האשה הזרה מול אשת הנעורים, במשלי ה, ז (עמ' 320-324). מומלצים על לילית גם המדרש המודרני-פמיניסטי (337-338) והפרשנות הקבלית (336)</p>	<p>2-3 325-327</p>	<p>שיר השירים ה, 5-7 אילנה פרדס: קריאה פמיניסטית של האישה המפתה</p>	<p>שער שישי: על פיתוי ואהבות אסורות</p>
	<p>5-6 330-335 1-2 339-340</p>	<p>פרשת לילית: מקרא ומקבץ מדרשי אגדה פרשנות פסיכואנליטית ללילית</p>	

חלק / פרק	נושאי חובה	עמודים בספר הלימוד	מספר שיעורים מומלץ	מושגים נלווים חובה (העמודים בסוגריים)	הערות והמלצות (לא יופיעו כשאלות בבחינה)
-----------	------------	--------------------	--------------------	---------------------------------------	---

על פי יחידת הלימוד: "הטוב והרע בהגות היהודית", גרסה מודפסת תדשה, הוצאת משרד החינוך התשע"ט, 2019 (ניתן להזמנה מול לוני כהן)

מבחר שיטתי של מקורות מן המחשבה היהודית בסוגיית הטוב והרע בעולם, התיאודיצאה והבחירה החופשית. אחרי פרק מבוא בנושא שאלת הבחירה החופשית, המקורות בספר הלימוד מסודרים בסדר היסטורי ממחשבת המקרא ועד הגות המאה ה-20. מגוון המקורות מאפשר השוואה, דיאלוג ועימות בין שיטות שונות בתוך המחשבה היהודית ומחוצה לה.

דברי הרקע, הקישור והמושגים בכל פרק מכילים מידע היסטורי, ביוגרפי והגותי שהוא חלק בלתי נפרד מלימוד המקורות, ובדרך כלל הכרחי להבנת המקורות ולהקשרם (מי הכותב, מתי, רקע). עם זאת, **ברשימת המושגים** המפורטת להלן בטבלה צוינו רק מושגים **כלליים** (עשרה במספר) שעשויים להופיע בפרק המושגים בבחינת הבגרות.

העיבוד הדידקטי העשיר המלווה כל פרק (שאלות הבנה וניתוח, משימות פתיחה וסיום, מקורות העשרה ופרשנות, שירים, יצירות אומנות וכו') הוא כלי עזר חשוב ומומלץ בהכוננת הלימוד (בכיתה ובבית), אך אין צורך לעבור בכל פרק על כל השאלות וההצעות, אלא לבחור מתוכן, לפי שיקול דעתו של המורה. במקומות שבהם מקור נלווה המופיע בעמודים אלו הוא חובה, הוא צוין במפורש במיקוד החומר בטבלה (ביחידת הבסיס או בחטיבות הבחירה). תכנית ההלימה מציעה גם **חלוקת זמן** מומלצת לנושאים השונים, הלוקחת בחשבון לימוד חלק מהמקורות המומלצים, וכן שילוב מרכיבים חווייתיים כגון סרטים, אומנויות וכו'.

שימו לב שבעקבות יציאת ספר הלימוד החדש, נוספו מקורות נוספים במסמך ההלימה.

חומר עזר למורה : מלבד חומר העזר המשולב בספר הלימוד עצמו ניתן להיעזר בסרטונים ביוטיוב על חלק מהנושאים – **באתר המפמ"ר**.

<https://www.youtube.com/channel/UC9shpQ9re6Ky-nJCPdceelw>

כמו כן, ספרי עיון כלליים העוסקים בנושא או בחלקים מרכזיים שלו :

- שלום רוזנברג, **טוב ורע בהגות היהודית**, סדרת האוניברסיטה המשודרת, תל אביב : משרד הביטחון (הרצאות מבוא בהירות על רצף היסטורי בדרך כלל)
- אליעזר שביד, **מאבק עד שחר**, תל אביב : הקיבוץ המאוחד, 1990 (בעיקר הפרק על הצדקת אלהים בשואה)
- אסא קידר (עורך), **שיחות עם יצר הרע**, תל אביב : הוצאת ידיעות אחרונות (מאמרים במגוון נושאים ומקורות רלוונטיים)
- חננאל מאק, **"אלא משל היה"** – איוב בספרות הבית השני ובעיני חז"ל, רמת גן : תשס"ה

הקדמה	שיעור פתיחה	10	1-2	
פרק ראשון: שאלת הגורל והבחירה החופשית	עקרון הבחירה בספר דברים : דברים פרק ל'	13	1	ניתן ללמד את נושא הבחירה החופשית בספר דברים, כחלק מהדיון בבחירה חופשית בהמשך הפרק, בהמשך הפרק.
	פטליזם : אדיפוס (15) שלמה המלך ומלאך המוות- תלמוד בבלי, סוכה (16) הפגישה בסמארה- מעשיה מוסלמית סופית (17-18) עמדת רבי חנינא...: א. תלמוד בבלי, חולין ז , עמ' ב (18) ב. תלמוד בבלי, שבת , קנ"ו עמ' א (21)	14-18	2-3	פרק זה, שניתן לראות בו מעין מבוא לשאלת אחריות האדם לטוב ולרע, מציג דרך מקורות וסקירות שלוש תפיסות: פטליזם (במיתוס ובדתות), בחירה חופשית ודטרמיניזם (מדעי). ניתן לשקול ללמד את כל נושא הבחירה החופשית, רק אחרי הצגת הפטליזם והדטרמיניזם. מומלץ : יהודה עמיחי, מתוך: פתוח סגור פתוח (עמ' 19)
	בחירה חופשית: הרמב"ם , שמונה פרקים, מתוך פרק ח' (25-26) ר' עקיבא : מסכת אבות , פרק ג, ט"ו (27) ופירוש עובדיה מברטנורה (28) הסיפור על בתו של רבי עקיבא (28-29)	24-29	2	העשרה : הפיוט "ונתנה תוקף" (עמ' 29-30), מומלץ ללמד בהקשר לימים הנוראים .
	דטרמיניזם : משל האבן, שפינוזה, אגרות (34) ברוך שפינוזה, אתיקה (35)	31-36	2	מומלץ : לב טולסטוי – מלחמה ושלום (עמ' 36), אן הכתבה על מארי פיזם (עמ' 37)
פרק שני: הטוב והרע במחשבת המקרא	תיאודיצאה במקרא : יחזקאל קויפמן, תולדות האמונה הישראלית (41)	40-41	1	מתאים יותר ללמד כאן את הרקע ההיסטורי לחיבור המקרא מעמ' 12, במקום בראשית פרק ראשון. ניתן ללמוד מקור זה רק בהמשך, כחלק מן ההמשגה, ולפתוח את לימוד הנושא בניתוח הפרקים מבראשית ומקומו של הרע משחר הבריאה. מדריך מצולם למורה : מחשבת המקרא
	הטוב והרע בבריאה : הטוב והרע בבריאה – בראשית א (42, 43) הטוב והרע בגן עדן- בראשית ב , ג (45-47) קין והבל – הטוב הרע והאח (48-49)	42-49	3-4	מלבד פסוקים ספורים נוספים, הפרק המקראי מתבסס על שני מקבצים גדולים ורציפים : בראשית (מושגי טוב ורע) ו איוב (תורת הגמול). כדאי לארגן תכנית הלמידה בהתאם. כיוון ששני המקבצים נלמדים גם בשיעורי תנ"ך יש להתרכז בנקודת המבט של הנושא במחשבת ישראל.
	תורת הגמול המקראית : שכר ועונש - ויקרא כ"ו (50) בעיית הגמול - תהילים צ"ד (52)	50-52	2	
המשך פרק				

<p>את הפסוקים מאיוב אין צורך לנתח באופן מדויק אלא להציג את העלילה באופן כללי, ולדון בה בעיקר בעזרת שאלות מפתח והקטעים של קויפמן ואדר.</p> <p>כדאי לשלב גם יצירות אומנות על איוב, על דמות השטן (בתרבויות שונות) וכד'.</p>	<p>3-4</p>	<p>52-61</p>	<p>סיפורו של איוב (52-61)</p> <p>עיונים: דמות השטן בספר איוב: י' קויפמן (55-56)</p> <p>הניסיון של איוב כמבחן לתורת הגמול: צבי אדר (58)</p>	<p>שני: הטוב והרע במחשבת המקרא</p>	
<p>בסוף הפרק מובא נספח על תקופת חז"ל כרקע לפרק (עמ' 89-90). רצוי ללמדו כמבוא לפרק על חז"ל.</p> <p>חשוב להסביר ולהדגים את המושג 'מדרש' במקומות הרלוונטיים בפרק.</p> <p>מדריך מצולם למורה: מחשבת חז"ל – יצר הרע (1) מדריך מצולם למורה: מחשבת חז"ל – יצר הרע (2)</p>	<p>1</p> <p>1-2</p>	<p>65</p> <p>66-67</p>	<p>מהו יצר הרע? בראשית ו: 5, בראשית ח: 21 כרקע למושג "יצר"</p> <p>וכי יצר הרע טוב מאד? בראשית רבה, ט, ז (על הפסוק מבראשית א, 31)</p>	<p>פרק שלישי: הטוב והרע בעולמם של חז"ל</p>	
<p>חשוב לתת רקע קצר על פסיכואנליזה (פרויד חוזר גם להלן).</p>	<p>1-2</p>	<p>67</p>	<p>פרויד: ארוס ותנטוס (השוואה בשאלה 5)</p>		
	<p>1-2</p>	<p>68</p>	<p>אם תהרגו את זה ייחרב העולם: בבלי, יומא, סט ב</p>		
	<p>1-2</p>	<p>69-71</p>	<p>נמשלה תורה כסם חיים: בבלי, קידושין ל, ב (על הפסוק מבראשית ד, 7)</p>		
<p>ניתן ללמד את כל ההשוואה לפרויד (כאן ובעמ' 67) במרוכז.</p>	<p>1-2</p>	<p>72</p>	<p>פרויד: על מבנה הנפש (השוואה בשאלה י"ב)</p>		
<p>סקירה זו יכולה להילמד גם כרקע מקדים לתפיסה המקראית והחז"לית בהקשר לזמנם.</p>	<p>2</p>	<p>73-74</p>	<p>האמונה הדואליסטית: הדת הזורואסטריית והתורה הגנוסטית; ישעיהו מ"ה (כהתמודדות עם עמדה דואלית)</p>		
<p>האגדות בעמ' 75-78 מציגים צורות התמודדות שונות עם יצר הרע.</p> <p>מומלץ: אפרים אלימלך אורבך, חז"ל: פרקי אמונות ודעות, (עמ' 78). המקור מהווה סיכום לנלמד עד כה, ויכול לשמש גם מסגרת מושגית בשלב מוקדם יותר.</p>	<p>2-3</p>	<p>75</p> <p>76-78</p>	<p>כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו: בבלי, סוכה נב ע"א</p> <p>הרחמן יצילני מיצר הרע: תלמוד בבלי, קידושין פא, ב (ר' חייא בר אשי); סוכה נב, ב ("יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום...")</p>		
<p>שימו לב שסעיף 3: "שלא על מנת לקבל פרס" (עמ' 85-87) מוצג כגישה שונה מתורת הגמול החז"לית.</p>	<p>3-4</p>	<p>79-88</p>	<p>הטוב הרע והעולם הבא: תורת הגמול החז"לית</p> <p>"עולם שכולו טוב", מסכת חולין, קמ"ב, א (על הפסוקים מספר דברים ה, 16; כב, 6-7) (עמ' 82)</p> <p>הללו בוכים והללו בוכים, מסכת סוכה, נ"ב, ע"א (83)</p> <p>שלא על מנת לקבל פרס</p> <p>משנה, אבות; ד, יז; א, ג (85-86)</p> <p>הרמב"ם, משנה תורה, הלכות תשובה, פרק י' (87)</p>		
<p>ראו בהרחבה במבוא ביחידת הלימוד על "שמונה פרקים" לרמב"ם (לעיל, אפשרות א').</p>	<p>2-3</p>	<p>92-95</p>	<p>רקע היסטורי לימי הביניים ולרמב"ם</p>		<p>פרק רביעי:</p>

<p>מדריך מצולם למורה : הצופן של מורה נבוכים</p>					<p>הטוב והרע</p>
<p>מומלץ להיעזר בסקר על סיבות המוות בעולם המודרני (כחלק מרצף לימוד הרמב"ם). (עמ' 108-109) מדריך מצולם למורה : בעיית הרע במורה נבוכים</p>		4-5	101-107	<p>על מי מוטלת האחריות לרע בעולם? רמב"ם, מורה נבוכים, ג, י"ב</p>	<p>בפילוסופיה היהודית של ימי הביניים</p>
<p>מומלץ : דניאל שליט, "איש הקניון", ביקורת תרבות הצריכה (עמ' 110-111)</p>		2	112-120	<p>על מושג ה"היעדר" : מורה נבוכים, ג, י</p>	
		1-2	120-123	<p>ההעדר בשבאחריותו של האדם : מורה נבוכים, ג, י"א</p>	
<p>העשרה : סיפורו של נחום איש גמזו (128) הוא רקע להבנת אזכורו בדברי ריה"ל</p>	<p>ריה"ל (124)</p>	2-3	124-128 130	<p>ריה"ל : הסברו של ריה"ל לשאלת הרע צידוק הדין, הכוזרי, מאמר שלישי, סעיפים א', י"א</p>	
<p>חלק מהרקע של המבוא יכול להילמד בצמוד למקורות עצמם מדריך מצולם למורה : הטוב והרע בקבלה (מבוא) המושג תורת הספירות דורש היכרות כללית עם הרעיון ועם משמעותו המיוחדת בהקשר לבעיית הרע. מדריך מצולם למורה : אילן הספירות והחידוש בקבלה</p>	<p>מיסטיקה (134-135) תורת הספירות (139)</p>	2-3	134-140	<p>הקדמה : מבוא לעולמה של הקבלה (מיסטיקה, מאגיה, עולם הקבלה) בכלל זה : וויליאם גיימס, "החוויה הדתית לסוגיה" (135)</p>	<p>פרק חמישי : הטוב, הרע והקבלה</p>
		2	140-142	<p>ארבעה נכנסו לפרדס : הרב האי גאון על בבלי, חגיגה (140) תוספתא, חגיגה ב, ב (141)</p>	
<p>מומלץ : מיתוס התנינים : זוהר, פרשת בראשית ו-פרשת בא (146-151)</p>		2-3	143-145	<p>כוחות הרוע בספר הזוהר (סיטרא אחרא) : זוהר, פרשת פקודי (144)</p>	
<p>מדריך מצולם למורה : בעיית הרע בקבלה</p>		1-2	151-152	<p>תפיסת הרע בקבלה (וההבדל בינה לבין הפילוסופיה) : ישעיה תשבי, פרקי זוהר (152)</p>	
<p>אין צורך בהבנה מדוקדקת של המיתוס הלוריאני, די בהבנה כללית של רעיון השבירה והתיקון וחידושו בהקשר הקבלי.</p>		3-4	153-157	<p>כלים שבורים ואור גדול - קבלת האר"י : רי חיים ויטאל, "עץ חיים", (קטעים שונים)</p>	
<p>הפרק מבוסס על מקורות (בעיקר סיפורים) של שניים : הבעל שם-טוב, מייסד החסידות, ונינו, ר' נחמן מברסלב – על המשותף והשונה ביניהם. חשוב לארגן את תכנון הלמידה בהתאם. מדריך מצולם למורה : הטוב והרע בחסידות (מבוא) מדריך מצולם למורה : הטוב והרע בהגותו של הבעש"ט</p>		2-3	160-162 177-178 165	<p>מבוא : הבעל שם טוב ותורת החסידות יורם יעקובסון, על השניות בנפש האדם לפי החסידות</p>	<p>פרק שישי : הטוב והרע בחסידות</p>
<p>העשרה : חביבה פדיה – על הרמאות העצמית כמושג הקליפה (עמ' 167)</p>		2	163-164	<p>הבעש"ט, אחיזת עיניים (משל המחיצות) (163)</p>	<p>המשך פרק שישי : הטוב והרע בחסידות</p>
		2	168-170	<p>צוואת הריב"ש : סכנת העצבות המשתלטת</p>	
		2	171-173	<p>רבי נחמן מברסלב ליקוטי מוהר"ן, תנינא, כד : התיקון על ידי שמחה</p>	

				שיחות הר"ן מב: בין "לב נשבר" לבין "עצבות"	
ניתן להתייחס בקצרה לקטעים הנוספים מדברי ליבוביץ, המהווים הרחבה לשיטתו, ותורמים להבנה טובה יותר של הרקע לדבריו.		2-3	181-183 187-188	ישעיהו ליבוביץ , אמונה בה' מול אמונה בעזרת ה' , הערות לפ"ש; אמונה באלוהים איננה משתנה בעקבות השואה	פרק שביעי: הטוב והרע בעידן המודרני
יש צורך ללמד את המבוא להגות קיומית כרקע לדברי סולוביצ'יק. הסבר המושג דיאלקטיקה בעמ' 201 מסייע להבנת הגישה של סולוביצ'יק. העשרה : מומלץ להתייחס ולו בקצרה לעמדתה הייחודית של סימון וייל, בעמ' 214-217	אקזיסטנציאליזם (190-192)	4	193-205	יוסף דב הלוי סולוביצ'יק גורל מול יעוד - פרק מתוך המאמר "קול דודי דופק"	
ניתן לכלול כחלק מהפתיחה קריאה בטקסטים של אלי ויזל, בעמ' 244-246 ושל אתי הילסום בעמ' 249-250		2	221-224	פתיחה: השואה-משבר אמונה אנושי ז'אן אמרי, אובדן האמון בעולם (222) קלונימוס קלמיש שפירא, אש קודש, דברים לפרשת חקת, תש"ב, 1942, ערעורה של תורת הגמול (224)	פרק שמיני: תגובות הגותיות לשואה
לימוד המקורות בפרק זה משלב בין התייחסות לחויית האובדן והמשבר של ההוגים לנוכח השואה, ובין ניסיון להתמודדות מושכלת עמה.		3	225-232	מעורבות האל בעולם והצדקתו בהגות החרדית – תגובות חרדיות לשואה משה טייטלבוים, ויואל משה יששכר שלמה טייכטאל, אם הבנים שמחה: בהשוואה לרב טייטלבוים.	
		2-3	238-241	האנס יונס, מושג האלוהים אחרי אושוויץ	
		2	251-256	ויקטור פראנקל, האדם מחפש משמעות (2 קטעים)	
בחלק זה נדרשת הכרות עם המושג שתבעה ארנדט "הבנאליות של הרוע" ומשמעותו לחיינו. ניתן להתייחס גם לדיון הביקורתי בעמדתה בהמשך הפרק. מומלץ לצפות בקטעים על דמותה מתוך הסרט אודותיה.		2-3	262-269	רו"ח על הבנאליות של הרוע, חנה ארנדט	פרק תשיעי: סימני אזהרה